

Burg

- van der en den -

Burg is de naam. Oma Burg, zoals ze door ons¹ vroeger werd aangeduid – opa was toen al overleden. Het tussenvoegsel v/d behorend bij de achternaam, viel weg. Van huis uit heb ik dus niet meegekregen of het *van der* of *van den* Burg was. Zo komt het misschien dat ik nòg soms twijfel: was het nou *der* of *den*? Nu ik mijn familie uitpluis en de voorvaders van mijn moeders kant in kaart breng, moet ik toch wel zonder twijfel onthouden dat mijn moeder een echte Van den Burg was.

In de archieven

Van der en *den* liggen vlak bij elkaar, zeker in de met de hand geschreven documenten van vroeger. Voordat je het weet, zijn de families *Van der* en *den* door elkaar gehusseld. Teruggaand naar de voorvader van mijn familie *Van den* kom je bij de stamvader, die de familienaam niet heeft. De meeste families kregen pas aan het begin van de 19^e eeuw een vaste familienaam. En daar wachtte mij verrassingen, toen ik naast mijn familie *Van den* met een scheef oog ook de familie *Van der* in de gaten hield.

Van der of *den*? Volgens de oude naamkundige J.J. Winkler (1885) schrijven de taalregels voor dat Van den Burg correct is omdat het woord burg (burcht) volgens ‘de hedendaagsche woordenboeken der nederlandsche taal’ mannelijk is. Het geslacht van het lidwoord moet in overeenstemming zijn met het geslacht van het woord dat erop volgt. Maar in de volkstaal kan burg ook het vrouwelijk geslacht hebben. Dan is Van der Burg geëigend. Beide zijn dus OK.

Van den Burg

De stamvader van deze familie is ene Gerrit (Jan) Kobussen, overleden in 1808 in Hoevelaken. Hij was getrouwd met Annetje Cousijnse uit Hoogland². Zij woonden in Hoevelaken, mogelijk op Veenwal 9 (zie afb. 1). De oudst bekende erfpachter van het keuterboerderijtje op dit perceel is weduwe Annetje Cousijnse. Dan is het rond 1821.

Gerrit en Annetje krijgen tussen 1790 en 1806 zes kinderen: Dirkje, Hendrik, Johannes, Petrus, Gerrit en Geertje. Zij groeien allemaal op in de contreien van Hoogland en trouwen daar ook. In de trouwakten van deze kinderen komt voor het eerst de vaste familienaam voor: de nieuwe naam Van den Burg. Een verrassende keuze; waarom zou dit een passende familienaam zijn?³ In 1816 trouwt Johannes onder de naam Van den Burg. In de trouwakte

¹ Ons zijn de kinderen van Jan en Katy de Groot-v/d Burg.

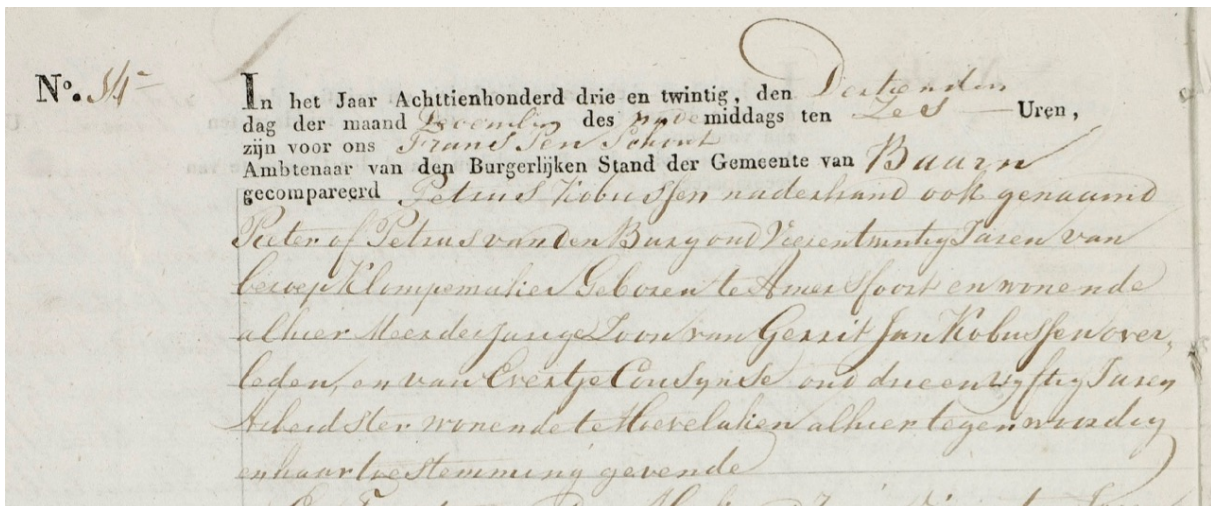
² Hoogland was toen een aparte gemeente ten noorden van Amersfoort, grenzend aan Hoevelaken. Sinds 1974 is Hoogland een deel van de gemeente Amersfoort.

³ Ook al in de 18e eeuw was de familienaam Burg, met of zonder tussenvoegsel, gangbaar. In Zuid-Holland kwam die naam het meest voor.

afb. 1 Veenwal 9 in Hoevelaken, 1980.
(Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, CC BY-SA 4.0)

(1823) van z'n broer Petrus wordt de nieuwe familienaam expliciet geïntroduceerd: '*Petrus Kobussen naderhand ook genaamd Pieter of Petrus van den Burg*' (zie afb. 2). De kinderen van deze Petrus en die van zijn broers heten allemaal Van den Burg. Deze Burg-naam was also gaandeweg gevestigd met als thuisbasis Amersfoort en omgeving. Petrus ging verder door het leven als Petrus van den Burg, zijnde Katy's betovergrootvader.

afb. 2. Uit: Huwelijksakte van Petrus Kobussen, december 1823.
NB. De moeder van de bruidegom wordt hier niet Annetje maar Evertje genoemd.

Van der Burg

Tot mijn verrassing heet de oudste mij bekende voorvader van deze familie ook Kobussen. Andries Kobussen uit Hoogland, dus uit dezelfde omgeving als Gerrit Kobussen. En leeftijdsgenoot. Zouden Andries en Gerrit broers zijn? Andries trouwt in Leusden met Lambertje Jansen. Hun twee kinderen Dirkje en Jan worden geboren in respectievelijk Amersfoort (1796) en Hoevelaken (1802). Opmerkelijk dat ook in deze familie de oudste dochter Dirkje heet. Een gemeenschappelijke oma?

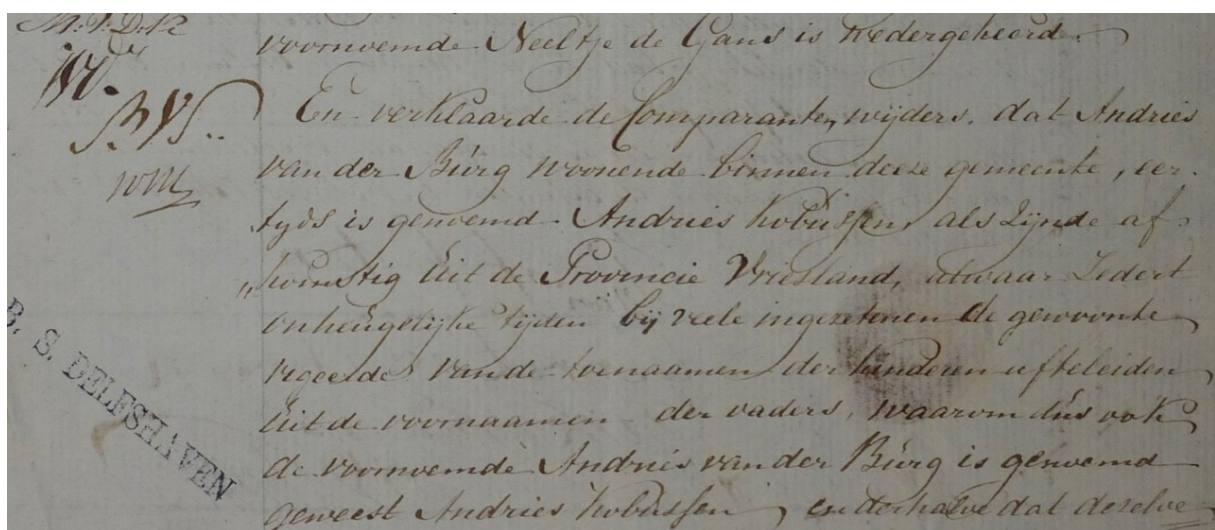
Op zeker moment vertrekt het hele gezin vanuit (de omgeving van) Hoogland naar Delfshaven. Delfshaven! Andries was schipper en misschien daarom wel naar deze havenplaats verkast. Aldaar trouwt in 1818 hun dochter Dirkje en later in 1828 hun zoon Jan.

De trouwakte van Dirkje bevat een verrassing. Zij wordt niet met Kobussen maar met Dirkje van der Burg aangeduid. De bijlagen van de trouwakte geeft opheldering. De huwelijksbijlagen bevatten een document waarin verklaringen van drie comparanten worden opgenomen; afbeelding 3 toont het relevante begin van de verklaring. De gehele tekst luidt:

*"En verklaarde de comparanten wijders dat Andries van der Burg woonende binnen deze gemeente (Delfshaven), eertijds is genoemd Andries Kobussen als zijnde afkomstig uit de provincie Vriesland alwaar sedert onheugelijke tijden bij veele ingezetenen de gewoonte vigeerde van de toenamen der kinderen afte leiden uit de voornamen der vaders, waarom dus ook de voornoemde Andries van der Burg is genoemd geweest Andries Kobussen en derhalve dat dezelve ten tijde van het doopen van zijne dochter Dirkje (blijkens doopcedulle op den 21ste maart 1818 afgegeven door den President Burgemeester officier van den Burgerlijken Stand der Stad Amersfoort) nog alzo werd genaamd, als hebbende eerst in den jaare 1812 ter voldoening van het besluit van het toenmalig Gouvernement de toenaam van van der Burg aangenomen, verklaarende eindelijk de comparanten dat blijkens het hiervoor genarreeerde, de meergemelde Andries Kobussen dezelve persoon is welke tans Andries van der Burg is genoemd."*⁴

Delfshaven!

Bekend terrein. Daar woonde de familie Van de Wetering, aanstaande schoonfamilie van mijn overgrootvader Jan de Groot. Jan de Groot uit Sappemeer zou in 1875 trouwen met Jacoba van de Wetering en zich vestigen in Delfshaven.

afb. 3. Uit huwelijksbijlage van Dirkje van der Burg, geboren Kobussen, april 1818

⁴ Even een detail: volgens de huwelijksakte van Andries was zijn geboorteplaats Hoogland. Mogelijk dat zijn ouders uit *Vriesland* kwamen.

Deze familie Kobussen heeft zichzelf dus Van der Burg genoemd. In 1812 in Delfshaven of was het nog rond Amersfoort dat zij de nieuwe familienaam kozen? Afgesproken werk met 'broer' Gerrit Kobussen, waarbij per ongeluk *van den* is verbasterd tot *van der*? Of is dit Burg-toeval? Frappant is het wel.

Sinds het midden van de 19^e eeuw is de Van der Burg-naam in Delfshaven uitgestorven. Van der Burg leeft daar via de vrouwelijke lijnen nog voort in de familienamen Frederiks, Van der Zwaal en Roeg. Deze familienamen zijn terug te vinden in de Naamlijst der Lidmaten van de Hervormde Gemeente in Delfshaven, alwaar ook de namen van Van de Wetering en later Jan de Groot voorkomen. Zij waren kerkgenoten en hebben elkaar ontmoet⁵, veel eerder dan Jan en Katy in 1939 in Utrecht.

Samenvatting

De vermoedelijke broers Gerrit en Andries nemen rond 1812 de naam Burg aan. In Amersfoort gebruikt Gerrit, de oudvader van Katy, *van den* als tussenvoegsel en Andries doet het met *van der*. In de 19^e eeuw ontmoet deze laatstgenoemde tak in Delfshaven de familie Van de Wetering. Spruit Jacoba van de Wetering trouwt in 1875 met kapitein Jan de Groot uit Sappemeer. Jaren later, in 1940 ontmoeten die families elkaar weer bij de verlovingspartij van Jan en Katy.

En verder met Van den Burg

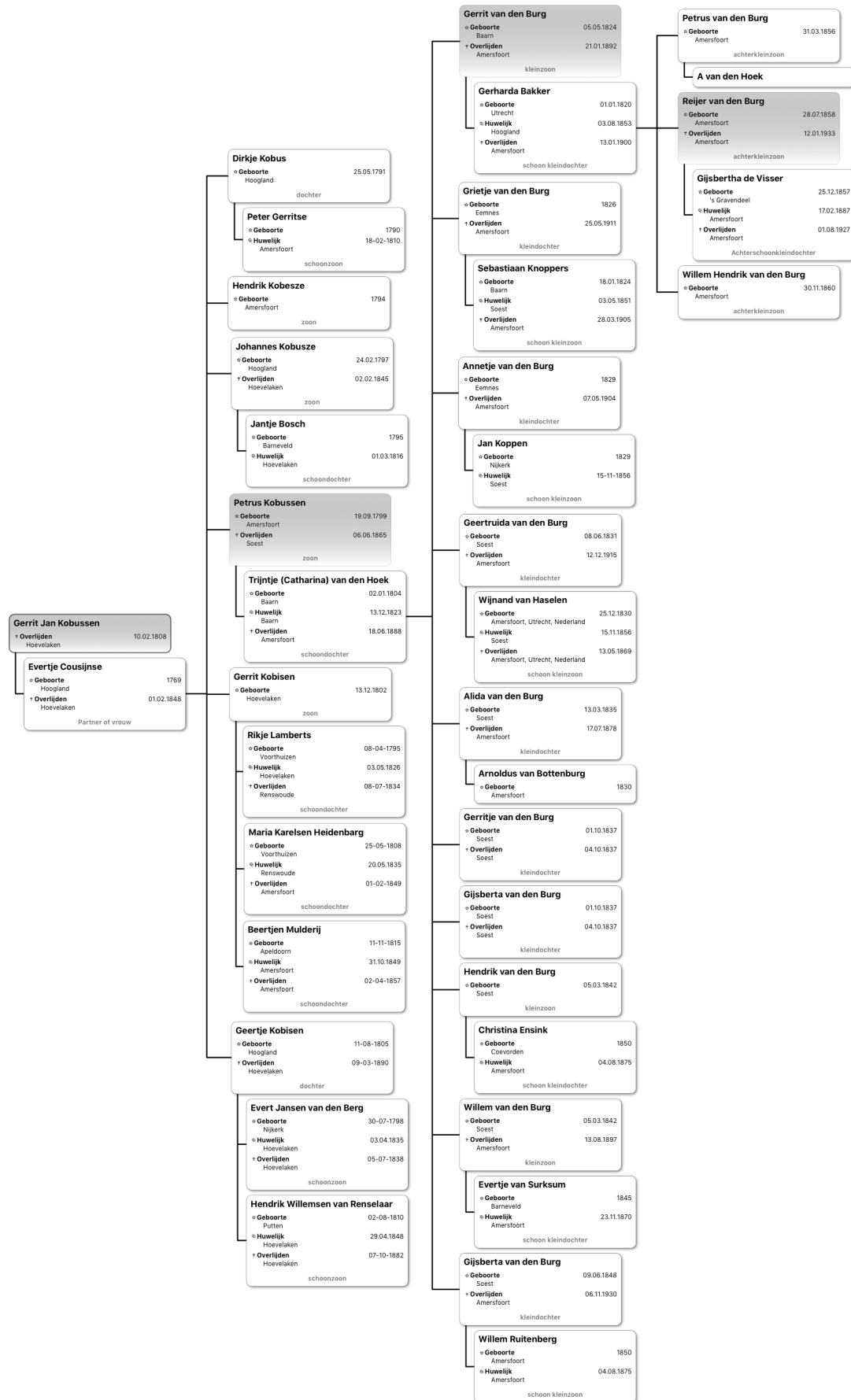
De oudst bekende voorvader uit de stamreeks van mijn moeder Katy van den Burg is dus Gerrit Kobussen. Zijn zoon Petrus, kleinzoon Gerrit en achterkleinzoon Reijer zijn Katy's voorvaderen uit de 19^e eeuw. Afbeelding 4 (op de volgende bladzijde) geeft een overzicht van de eerstegraads verwanten van deze voorvaderen⁶. Daarbij zijn de datum en plaats van geboorte, huwelijk en overlijden vermeld, voor zover bekend. De familie was behoorlijk honkvast. Hun leefgebied was het vroegere Hogeland, een verzamelnaam voor een aantal buurtschappen, gelegen op de hoge zandgronden in het noorden van de Gelderse Vallei. De plaatsnaam Hoogland, nu onderdeel van de gemeente Amersfoort, is daarvan afgeleid. Toen der tijd grensde Hoogland aan Amersfoort, Soest, Baarn, Nijkerk en Hoevelaken. Al deze plaatsnamen komen in het overzicht (afb. 4) voor.

Het waren allemaal eenvoudige mensen: tuinknecht, bouwvrouw, klompenmaker, tolgaarder etc. Van (nederduits-gereformeerd) hervormde huize. In een aantal huwelijksakten staat vermeld dat de comparant (i.e. de bruid) verklaart *niet te kunnen schrijven* (en met deze verklaring als het ware ondertekent).

Eén van de achterkleinzonen van Gerrit Kobussen was Reijer van den Burg (1858-1933), de grootvader van Katy. Het wel en wee van deze Reijer en zijn nakomelingen staat beschreven in mijn document *de zaak Van den Burg* over een Amersfoortse familiezaak in piano's en orgels.

⁵ In 1834 bij de trouwerij van Jan Kobissen toegenaamd van der Burg was Jacobus van de Wetering getuige (Jacobus werd later de grootvader van Jacoba van de Wetering, de vrouw van kapitein Jan de Groot).

⁶ De naam Kobussen komt in veel variaties voor: Cobussen, Kobissen, Kobisen, Kobise, Kobesze, Kobusze of Kobus. De familienaam Cousijnse wordt ook wel geschreven als Couzijnse, Koezijnse, Kozijnse, Cosijnse, Cosiense en Casiensen. Soms wordt ook de voornaam 'verbasterd': Annetje wordt Evertje genoemd.

afb. 4. Katj's voorvaderen en hun eerstegraads verwanten plus aangetrouwden uit de 19^e eeuw. Reijer is Katj's grootvader.

Verantwoording

De stambomen van de families Van der en den Burg heb ik voornamelijk opgebouwd met behulp van de digitaal beschikbare gegevens op de website www.wiewaswie.nl. In een aantal gevallen heb ik archiefinstellingen bezocht om huwelijksbijlagen in te zien – deze zijn niet gedigitaliseerd. Pas in de loop van de 19^e eeuw komt de burgerlijke stand op orde, waarbij vaste familienamen ingeburgerd geraken. Voor die tijd is het lastig zoeken naar familieleden: gegevens ontbreken, namen worden verbasterd en DTB-registers zijn minder volledig en toegankelijk. Maar juist in die tijd is het leuk puzzelen met stukjes die wonderwel passen, soms alleen maar lijken te passen of niet passen, wetende dat sommige stukjes ontbreken.

Haarlem, november 2017.

Gert de Groot

Bronnen

De Nederlandsche geslachtsnamen in oorsprong, geschiedenis en beteekenis, J.J. Winkler.

Uitg. H.D. Tjeenk Willink, Haarlem 1885. Opnieuw uitgegeven in Zaltbommel, 1971.

Gelders Archief, Arnhem. Burgerlijke stand. Huwelijk en huwelijksbijlagen.

Gemeentearchief Nijkerk, archief Hoevelaken.

Gemeentegeschiedenis. www.gemeentegeschiedenis.nl. Geraadpleegd oktober 2017.

Het Utrechts Archief, Utrecht.

- Toegang 481 Burgerlijke stand: registers 1811-1902. Diverse inv. nrs.

- Toegang 342 Burgerlijke stand: huwelijksbijlagen, 1811-1902. Diverse inv. nrs.

Hoevelaken 1132-1982, A. Veldhuizen. Uitg. Bekking & Blitz Uitgevers Bv.

Stadsarchief Rotterdam, Rotterdam.

- Toegang 3 Archieven van de plaatselijke besturen van Delfshaven en Schoonderloo.

Huwelijksakten en bijlagen bij huwelijksakten, overlijdensakten. Diverse inv. nrs.

- Toegang 136 Hervormde Gemeente Delfshaven, inv.nr.95 Lidmatenregister 1870-1890.

Website www.wiewaswie.nl. Geraadpleegd oktober 2017.

Website www.historischekringhoogland.nl. Geraadpleegd november 2017.